

Манелюк Юрій Михайлович
Чубур Наталія Володимирівна

Феномен глобалізації у трактуванні наукових шкіл: історія та сучасність

УДК 327.704
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2023-3.20>

Манелюк Юрій Михайлович
кандидат політичних наук,
доцент кафедри політичних технологій
Юридичного інституту
Київського національного економічного
університету
імені Вадима Гетьмана
просп. Перемоги, 54/1, Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-8186-7604

Чубур Наталія Володимирівна
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри політичних технологій
Юридичного інституту
Київського національного економічного
університету
імені Вадима Гетьмана
просп. Перемоги, 54/1, Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-0735-7307

Стаття присвячена аналізу історичної ретроспективи та становленню феномену глобалізації, його впливу і значенню на сучасні світові політичні процеси. Актуальність роботи зумовлена наявністю достатньо широкого кола трактувань щодо різних аспектів феномену глобалізації. До кінця залишаються не проаналізовані сутність, механізми і наслідки цього явища. Метою статті є вивчення наукових сторін феномену глобалізації, проведення аналізу сучасних форм їх прояву та дослідження впливу процесу глобалізації на сфері життєдіяльності людства. Дослідження виконано з використанням методів системного, логічного, структурно-функціонального та соціально-політичного аналізу.

Авторами аналізується поняття глобалізація та концепції його визначення. У статті розкриваються протиріччя провідних концепцій глобалізації, що стосуються, в першу чергу, визначення впливу останньої на подальший розвиток світу. В цьому контексті розглядаються концептуальні підходи неоліберальної глобалізації та її критиків. У статті авторами аналізуються протиріччя глобалізації у зв'язку з феноменом вестернізації. Зокрема, глобалізація розкривається як процес більш широкій ніж вестернізація і у всіх практичних сенсах він дорівнює процесу модернізації. Прихильники іншого підходу розглядають глобалізацію як розширену вестернізацію, поширення західного капіталізму та західних політичних інститутів. Особлива увага приділена об'єктивності і неминучості глобалізації. В цьому контексті виділяють дві течії: «революціонерів»-гіперглобалістів та прихильників еволюційного підходу. Все більш актуальним на сучасному етапі стає питання значення і подальшої ролі національної держави у глобалізаційних процесах. Окремо розглядається політична глобалізація, що спрямована на вивчення глобальних міжнародних політичних процесів і проблем, які пов'язані із встановленням нового світового порядку.

Ключові слова: глобалізація, неоліберальна глобалізація, політична глобалізація, вестернізація, модернізація.

Вступ. Глобалізація, що виявилася основним предметом глобальних досліджень і стала кодовим знаком сучасної епохи, вже декілька десятиліть кардинально впливає і змінює всі сфери життя людства. На сьогоднішній день феномен глобалізації досить широко розглядається у роботах з політології, економіки, соціології, теорії міжнародних відносин та інших дисциплін. Глобальними називають будь-які тенденції, ідеї та процеси, що мають загальносвітове значення і спрямованість та потребують спільних зусиль для своєї реалізації і запобігання. Сутність, механізм і наслідки цього явища до кінця не проаналізовані, не змодельовані та викликають різні думки.

Мета і завдання. Метою статті є дослідження наукових сторін феномену глобалізації, аналізу сучасних форм їх прояву в суспільно-політичній сфері, вивчення перспектив глобалізаційних процесів та пов'язаних з ними векторів світового розвитку. Серед основних завдань є дослідження історичної ретроспективи поняття глобалізація, розкриття та порівняльний аналіз провідних концепцій процесу глобалізації, вивчення феномену вестернізація, створення системи глобального управління. **Методи дослідження.** Дослідження виконано з використанням методів системного, логічного, структурно-функціонального та соціально-політичного аналізу.

Результати. У науковій літературі прийнято вважати, що вперше про глобалізацію заговорили американські вчені. Сам термін приписують Т. Левітту, який у 1983 р. опублікував у «Гарвард бізнес ревію» статтю «Глобалізація ринків», в якій глобалізація визначалася як феномен поєднання ринків окремих продуктів, що виробляються великими багатонаціональними корпораціями [4, с. 56]. Інші дослідники вважають, що термін вперше вжив Р. Робертсон у 1983 р. У назві однієї із своїх статей вживається термін «globality», а пізніше детально аналізується поняття «globalization» [11, р. 44]. У 1992 р. дослідник формулює цілісну концепцію, яку викладає у спеціалізованому дослідженні [12, р. 87].

Більш широкий зміст цьому терміну надав консультант Гарвардської школи бізнесу Кенічі Омає, який опублікував у 1990 р. працю «Світ без кордонів». Дослідник зазначав, що у новій ері глобалізації всі народи і всі основні процеси стають підкореними глобальному ринковому простору, а «традиційні держави-нації втрачають свою природність, стають непридатними в якості партнера у бізнесі». В ролі основних дієвих суб'єктів на світовій економічній сцені Омає виділяв «глобальні фірми» [10, р. 38]. З такої категоричною позицією вченого погодилися не всі дослідники. Однак його визначення глобалізації стало відправним пунктом

розвитку глобалізаційної концепції в науковій літературі кінця ХХ ст.

Характерно, що майже до 1987 р. картотека бібліотеки Конгресу США не мала книг, в назві яких використовувалося поняття «глобалізація». Однак з початку 90-х рр. число статей, що були присвячені глобалізаційній проблематиці, стало збільшуватися лавиноподібно. До 1997 р. теоретики глобалізації отримали найбільш переконливі підтвердження правоти виділення ними глобалізації як пріоритетної тенденції в світовому розвитку [2, с. 89]. Дійсно, в цей час постіндустріальне суспільство, що було характерне для життя найбільш розвинутих країн світу, досягло певної внутрішньої зрілості. Західний світ продемонстрував здібність розвиватися на власній основі, що означає можливість рішучого впливу на основні загальносвітові тенденції. Американський вчений Т. Фрідман у своїх наукових статтях дав визначення глобалізації як домінуючої геополітичної характеристики нового століття та обґрунтував взаємозв'язок економічного та інформаційного компонентів цього процесу. На думку дослідника, глобалізація являє собою «...безжалісну інтеграцію ринків, національних держав і технологій, що дозволяє індивідам, корпораціям і національним державам досягати будь-якої точки світу швидше, далі, глибше і дешевше, ніж будь-коли раніше...» [9, р. 76]. Глобалізація означає поширення капіталізму вільного ринку практично на всі країни світу.

Більш ґрунтовну наукову чіткість і зміст концепція глобалізації отримала в працях тих дослідників, що пов'язували реальні глобалізаційні процеси з інформаційним етапом сучасної науково-технічної революції та її реальним впливом на розвиток світової економіки, фінансів, телекомунікаційних і транспортних систем, науки тощо. Серед дослідників цього напрямку склалися дві фракції, які з тотожних фактів і явищ зробили різні, часто діаметрально протилежні висновки. Перша з них була сформована наприкінці 70-х рр. ХХ ст. і представлена прихильниками неоліберальних поглядів. Останніми була створена власна теорія глобалізації. Неоліберальна глобалізація – це специфічний варіант інтернаціоналізації господарського, політичного і культурного життя людства, що орієнтований на швидку економічну інтеграцію в глобальних масштабах з максимальним використанням науково-технічних досягнень, вільних ринкових механізмів та ігнорування існуючих національних утворень, багатьох соціальних і культурно-цивілізаційних імперативів [3, с. 134]. Глобалісти-неоліберали постійно підкреслювали неминучість глобалізації у запропонованій ними її моделі. Протистояння неоліберальній глобалізації проголошувалося безглуздою. Цей набір вимог отримав широку відомість під назвою Вашингтонського консенсусу та відіграв значну роль у роз-

витку світової економіки в останній чверті ХХ ст. За короткий проміжок часу в товарно-грошові відносини були залучені великі нові райони і сфери людської діяльності, відбулися зміни у пропорціях та розстановках сил між країнами, корпораціями, змінилося співвідношення між політикою та економікою, конкуренцією та науково-технічним прогресом. Значно зросли масштаби діяльності та господарська могутність транснаціональних корпорацій і банків, світових політичних і ділових центрів. Неоліберальна глобалізація в цілому була сприятлива для всіх високорозвинутих країн, однак стала катастрофічною щодо країн периферії.

Саме тому низка вчених протягом останнього десятиліття ХХ ст. піддала критиці теорію і практику неоліберальної глобалізації, залишаючись при цьому на позиціях визнання об'єктивності цього феномену. Вони не вважають неминучими та виправданими такі процеси неоліберальної глобалізації як: закріплення нерівномірності в розвитку країн; продовження збагачення та зубожіння бідних; подальшої концентрації влади і могутності на одному полюсі; існування загрози соціально-політичної та культурної уніфікації світу. Констатуючи гегемонію Заходу на планеті, ці вчені попереджали, що постіндустріальна епоха та інформаційна революція несуть в собі значні проблеми не тільки для відсталих, периферійних країн, але і для держав з так званого «золотого мільярду» [3, с. 147]. В цілому у світі накопичується все більше даних, що засвідчують серйозну кризу неоліберального глобалізму. Суперечливі явища в процесах глобалізації, збої, що засвідчують їх нерівномірний характер, створили думку про вступ світу вже у постглобалізаційну епоху. Відкритим стало питання «а була глобалізація взагалі?». На це питання професор Д. Коен з «Ecole normale» відповів наступним чином: «Минуло небагато років, а до поняття глобалізації вже стали відноситися з підозрою. Одні вважають, що воно припускає фаталіські відносини до змін, які відбуваються у сучасному світі. В той час інші закликають до захисту добутих дорогою ціною завоювань суспільно-політичного порядку від тенденції сумнівної якості» [7, р. 13].

Актуальною є робота британського економіста, професора Темплтон-коледжу Оксфордського університету Елана Рагмана під назвою «Кінець глобалізації». Зокрема, він стверджує, що «ми досягли кінцевої крапки глобалізації». В цьому аспекті Рагман підкреслює, по-перше, що «сама ідея глобалізації майже завжди трактується невірно, тому що вільної торгівлі на єдиному світовому ринку не існує та не існувало». По-друге, «реальністю минулого, сучасного і майбутнього є виробництво і розподіл, що розвивається в рамках тріади (ЄС, НАФТА, АСЕАН)», а не всього світу [3, с. 187].

Наукова література США продовжує лідирувати в світі за кількістю публікацій з глобалізаційної

тематики і кількості розроблених в цьому зв'язку точок зору, оцінок і концепцій. Проблеми глобалізації розглядаються у зв'язку з феноменом вестернізації. З цього питання існує два підходи.

Перший ґрунтується на тому, що глобалізація – це процес більш широкий ніж вестернізація і у всіх практичних сенсах дорівнює процесу модернізації. Е. Гідденс, Р. Робертсон, У. Коннолі та інші американські автори вважають, що східноазіатські країни достатньо переконливо довели реальність модернізації навіть тих спільнот, де вестернізація не торкнулася їх культурно-цивілізаційної самобутності. На думку Гідденса, виникнення ознак глобалізації та розвиток цього процесу тісно пов'язані з формуванням сучасного суспільства і моделей державнацій, які рефлексивно реагують на історичні події та зміни. Вчений розглядає глобалізацію як прямий наслідок модернізації. Вже модернізація вириває соціальні відносини з контексту та переміщує в більш широкі просторово-часові межі. Глобалізація тільки посилює цю тенденцію. В останніх роботах Гідденса глобалізація розглядається як обумовлений багатьма чинниками багатопрофільний розгалужений процес, який об'єднує в собі багато умовностей, з непередбачуваними наслідками, «процес нерівного розвитку, який одночасно розділяє і координує» [8, р. 49]. Однак Гідденс (разом з Робертсоном) не вважають глобалізацію формою вестернізації.

Прихильники другого підходу розглядають глобалізацію як розширену вестернізацію, глобальну дифузю євро-атлантичної цивілізації, поширення західного капіталізму та західних політичних інститутів. На думку американського соціолога Н. Глейзера, наприклад, глобалізація – це «поширення у всесвітньому масштабі інформації, що регулюється Заходом [2, с. 178]. Інформація надає відповідний вплив на цінності людей тих територій, куди вона проникає». Суперечка між прихильниками двох підходів зосереджена на питанні навколо вступу незахідного світу у фазу глобалізації без попереднього впливу вестернізації, до того ж не відмовляючись від власного культурного коріння заради ефективних цивілізаційних основ життєдіяльності Заходу.

Серед американських дослідників, які розділяють точку зору відносно об'єктивності і неминучості глобалізації, виділяють дві течії. «Революціонери»-гіперглобалісти представляють глобалізацію як фундаментальну реконструкцію «всієї системи людських відносин», що має у найближчому майбутньому призвести до всезагального процвітання, умиротворення і затвердження єдиних правил життя для всіх народів. Для цього мають бути ліквідовані всі перепони на шляху неоліберальної економіки з її транснаціональними мережами виробництва, торгівлі і фінансів. В подібній економіці «без кордонів» національні уряди перетворюються

у передавальні механізми тих «істинно важливих» рішень, що «будуть прийматися транснаціональними компаніями» [3, с. 234].

Прихильники еволюційного підходу вважають сучасну форму глобалізації історично безпрецедентною. Дж. Розентау та інші розглядають глобалізацію як тривалий процес, що пронизаний протиріччями, схильний до різноманітних кон'юктурних змін. Саме тому дослідники підходять з обережністю до визначення траєкторії світового розвитку та не підтримують ідей виникнення єдиної світової спільноти і формування єдиної світової держави. Глобалізація асоціюється, перш за все, із формуванням нової світової стратифікації, коли одні країни поступово увійдуть до «ока тайфуну» – в центр світового розвитку, в той час інші країни безнадійно маргіналізуються. Однак це не буде означати, що світ знову буде поділений на «багату Північ» і «бідний Південь». Дж. Розентау зазначав важливість національної держави як головного актора міжнародної політики, однак не виключав можливості «трансформації і краху системи державнацій у тому вигляді, в якому вона існувала протягом останніх чотирьох століть» [1, с. 156].

«Еволюціоністи» передбачають, що держави збережуть владу над власною територією, однак паралельно національному суверенітету буде розширюватися зона впливу міжнародних організацій. Світовий порядок вже не обертається навколо вісі національних держав, як це відбувалося за часів вестфальської системи. Останній факт змушує уряди суверенних держав розробити нову стратегію поведінки у взаємозалежному світі. На думку Р. Кохейна, суверенність сьогодні – «значно менше, ніж територіально визначений бар'єр. Це скоріше джерело і ресурс відстоювання прав і привілеїв у межах загальної політичної системи, що характеризується комплексними транснаціональними мережами» [5, с. 76]. Професор Паризького університету Б. Баді виділяє три виміри поняття глобалізація: гомогенізація світу (жити за єдиними принципами, прихильність єдиним цінностям, слідування єдиним звичаям і нормам поведінки, прагнення до універсалізації); зростаюча взаємозалежність (поява нових акторів загальнопланетарної сцени – глобальних фірм і корпорацій, релігійних угруповань, транснаціональних управлінських і банківських структур, що взаємодіють не тільки між собою, але і з державами, які ще не так давно монополізували всю сферу міжнародних відносин); глобалізація як історичний процес, що розвивався протягом багатьох століть. О. Дольфус вважає, що глобалізація в світі розвивається хвилюподібно і пройшла декілька етапів від великих географічних відкриттів і створення іспанських та португальських колоніальних імперій до капіталістичної колонізації світу і до постсоціалістичного подолання наслідків холодної війни [6, р. 13].

На сучасному етапі особливо важливим стає політичний підхід у дослідженнях феномену глобалізації. Останній спрямований на вивчення глобальних міжнародних політичних процесів і проблем, що пов'язані із встановленням нового світового порядку. За цим підходом глобалізація – це одна із тенденцій розвитку сучасного світу, що пов'язана із виникненням нової системи міжнародних політичних відносин, зміною складу її суб'єктів і появою на міжнародній арені нових «наднаціональних» політичних акторів. Глобалізація абсолютно змінила основи політичного життя – відповідні трансформації відбулися у розумінні політики та сутності політичних відносин. Політична глобалізація є частиною комплексного, об'єктивного, багатовимірного процесу глобальної трансформації, яка має свої джерела, рушійні сили, обумовлена низкою причин суспільного розвитку.

Глобалізація – це і активізація зусиль держав зі створення системи глобального управління (global governance). ОЕСР, СОТ, МВФ, Всесвітній банк вже зараз займаються питаннями, які раніше були виключно справою національних держав. Однак всі ці організації є класичними зразками моноорієнтованих структур, які явно недостатньо враховують комплексні наслідки своїх дій. В цій сфері існують чотири основні концепції. Перша – це концепція світового уряду, що являє собою по суті збільшену модель національної держави. Світовий уряд у глобальному масштабі займається тим самим, чим уряди всередині окремих країн. Ця концепція на сучасному етапі є маргіальною. Жодний світовий уряд не може мати достатньої політичної легітиматії. До того ж світ потребує політики забезпечення цілісного порядку, а не здійснення владних повноважень. Друга – концепція реформування ООН, коли її Рада Безпеки перетворюється у квазіуряд, а Генеральна Асамблея – у квазіпарламент. У такого підходу немало прихильників, однак він також піддається критиці як суцільно етатистський. ООН розглядається як організація із занадто центристськими цілями, керування якої здійснюється вузьким колом обраних держав. Якщо віддати ООН центральну роль у глобальному управлінні, викличе побоювання недооцінки у подібних випадках значення приватних гравців – бізнесу та неурядових організацій. Третя – концепція політичного управління глобальним розвитком з боку або однієї держави-гегемона (США), або групи найбільших держав, об'єднаних у НАТО, ОЕСР чи «велику сімку». Подібна концепція вже активно реалізується на практиці, але неминуче буде зустрічати протидію у тих держав, що не належать до клубу великих держав. Концепція корпоративного глобального управління, що користується найбільшою популярністю у багатьох теоретиків глобалізації. Остання передбачає колективний процес пошуку і реалізації рішень.

Керівник Інституту розвитку та світу Дуйбургського університету Д. Месснер вважає, що національна держава як і раніше знаходиться у центрі світових зв'язків [1, с. 345]. Вона є осередком, до якого сходяться відносини всіх суб'єктів світової політики – ООН і її спеціалізованих організацій, регіональних союзів, субнаціональних (локальних) органів, неурядових організацій, ЗМІ, багатонаціональних концернів, різних груп інтересів, наукових центрів.

Висновки. Більшість закордонних дослідників справедливо відмічають, що глобалізація – об'єктивний процес. Його неможливо зупинити, він є наслідком глибоких і не зворотних змін в усіх сферах людства. Короткий огляд наукових праць закордонних авторів з проблем глобалізації дозволяє констатувати, що у світовій науковій літературі сформувався достатньо широке уявлення щодо різних аспектів феномену глобалізації. Зібрати в одне ціле весь набір проблем і процесів і тим більше дати їм єдине визначення – завдання достатньо складне. Воно взагалі навряд чи буде вирішено на сучасному етапі розвитку науки. Однак при всій багатоманітності уявлень щодо глобалізації, які склалися в різних країнах, вони містять у собі щось спільне. Цей факт дозволяє шукати шляхи для розробки узагальнених уявлень щодо цього феномену, форм його прояву та місці, яке займає в суспільно-політичному процесі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Глобалізація та політика національної безпеки : підручник / під ред. Петра Юхименка. К.: Центр навчальної літератури, 2021. 408 с.
2. Кормич Л. І. Світовий політичний процес: глобальний та національний вимір: навч. посібник. НУ «ОЮА». – Одеса : Фенікс, 2017. 240 с.
3. Кузьмін О. Є., Пирог О. В., Литвин І. В. Глобальна економіка: навчальний посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2016. 300 с.
4. Лукашевич В. М. Глобалізація: навч. посіб. Львів : Новий Світ, 2010. 440 с.
5. Марущак О. А. Теоретико-правове дослідження поняття та сутності державного суверенітету. *Правовий часопис Донбасу*. 2017. № 3-4 (61). С. 74-79.
6. Dolfus O. La mondialisation. Paris. 1997. P. 13.
7. Cohen D. La troisieme revolution industrielle au dela de la mondialisation // Note de la Fondation Saint-Simon. 1997. 238 p.
8. Giddens, Anthony Runaway World: How Globalization is Reshaping Our Lives. London: Profile. 1999. 104 p.
9. Friedman Th. L. The Lexus and the Olive Tree: Understanding Globalization. N.Y., 1999. 490 p.
10. Ohmae K. The Bordless – Power and the Strategy in the Interlinked Economy. Fontana, 1990. P. 38
11. Robertson R. Interpreting Globality // Ed. by Robertson R. World Realities and International Studies. Glerside (Pa), 1983. P. 44.
12. Robertson R. Globalization: Social Theory and Global Culture. London, Thousand Oaks (Ca), 1992. P. 87.

REFERENCES:

1. Yukhymenko P (Ed). (2021) Globalizatsiia ta polityka natsional'noi bezpeky. [Globalization and national security policy: textbook]. Kyiv : Center of Educational Literature, 408 p. [in Ukrainian].
2. Kormych L. I. (2017) Svitovyy politychnyy protses: hlobalnyy ta natsionalnyy vymir: navch. posibnyk [World political process: global and national dimension]. NU «OYUA». Odesa : Phoenix, 240 p. [in Ukrainian].
3. Kuzmin O. YE., Pyroh O. V., Lytvyn I. V. (2016) Hlobalna ekonomika: navchalnyy posibnyk. [Global economy]. Lviv : Publishing House of Lviv Polytechnic. 300 p. [in Ukrainian].
4. Lukashevych V. M. (2010) Hlobalizatsiya: navch. posib. [Globalization]. Lviv : Novy Svit, 440 p. [in Ukrainian].
5. Marushchak O. A. (2017) Teoretychno-pravove doslidzhenia poniattia ta sutnosti derzhavnogo suverenitetu. [Theoretical and legal study of the concept and essence of state sovereignty]. *Donbas Legal Journal*. Kryvyi Rih : Donetsk Legal Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. 2017. №. 3-4 (61). S. 74-79. [in Ukrainian].
6. Dolfus O. (1997) La mondialisation. Paris. P. 13. [French].
7. Cohen D. (1997) La troisieme revolution industrielle au-dela de la mondialisation // Note de la Fondation Saint-Simon. 238 p. [French].
8. Giddens, Anthony (1999) Runaway World: How Globalization is Reshaping Our Lives. London: Profile. 104 p. [in English].
9. Friedman Th. L. (1999) The Lexus and the Olive Tree: Understanding Globalization. N.Y., 490 p. [in English].
10. Ohmae K. (1990) The Borderless – Power and the Strategy in the Interlinked Economy. Fontana, P. 38. [in English].
11. Robertson R.(1983) Interpreting Globality // Ed. by Robertson R. World Realities and International Studies. Glerside (Pa), P. 44. [in English].
12. Robertson R. (1992) Globalization: Social Theory and Global Culture. London, Thousand Oaks (Ca), P. 87. [in English].

The phenomenon of globalization in the interpretation of scientific schools: history and modernity

Maneliuk Yurii Mykhailovych

Candidate of Political Sciences,
Associate Professor at the Department
of Political Technologies
of the Law Institute
Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman
Peremogy Ave., 54/1, Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-8186-7604

Chubur Nataliia Volodymyrivna

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department
of Political Technologies
of the Law Institute
Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman
Peremogy Ave., 54/1, Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-0735-7307

The article is devoted to the analysis of the historical retrospective and the formation of the phenomenon of globalization, its impact and significance on modern world political processes. The relevance of the work is determined by the presence of a sufficiently wide range of interpretations regarding various aspects of the phenomenon of globalization. The essence, mechanisms and consequences of this phenomenon remain unanalyzed until the end. The purpose of the article is to study the scientific aspects of the phenomenon of globalization, to conduct an analysis of modern forms of their manifestation, and to study the impact of the globalization process on the spheres of human life. The research was carried out using the methods of systemic, logical, structural-functional and socio-political analysis. The authors analyze the concept of globalization and the concept of its definition. The article reveals the contradictions of the leading concepts of globalization, which primarily relate to determining the impact of the latter on the further development of the world. In this context, the conceptual approaches of neoliberal globalization and its critics are considered. In the article, the authors analyze the contradictions of globalization in connection with the phenomenon of Westernization. In particular, globalization is revealed as a process broader than westernization and in all practical senses it is equal to the process of modernization. Proponents of another approach see globalization as an extended Westernization, the spread of Western capitalism and Western political institutions.

Special attention is paid to the objectivity and inevitability of globalization. In this context, two currents are distinguished: hyperglobalist «revolutionaries» and supporters of the evolutionary approach. The question of the importance and further role of the national state in globalization processes is becoming more and more relevant at the present stage. Political globalization, aimed at studying global international political processes and problems related to the establishment of a new world order, is considered separately.

Key words: globalization, neoliberal globalization, political globalization, westernization, modernization.